

กันตรึมบุรีรัมย์คณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

BURIRAM BUNTUNG KANTRUM TROUPE

TAMBOL KHOKTADUANG, PRAKHONCHAI DISTRICT, BURIRAM PROVINCE

สุดฤทัย เมอะประโคน¹

Sudruthai Merprakhon¹

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีวิจัยตามหลักมานุษยวิทยา (Ethnomusicology) ในการเก็บบันทึกข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลจากงานภาคสนาม (Field Study) โดยศึกษาเฉพาะกันตรึมคณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาชีวประวัติและผลงานนายบุญถึง ปานะโปย เจ้าของวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ 2) ศึกษาวิธีการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ 3) ลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี 4) คุณลักษณะทางดนตรี ผลการศึกษาพบว่า

1. ชีวประวัติและผลงานของ นายบุญถึง ปานะโปย พบว่า นายบุญถึง ปานะโปย เกิดเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2488 จบการศึกษาชั้น 1 (ป.1) ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 130/3 หมู่ 8 ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ แต่งงานกับนางเงิน ปานะโปย มีบุตรทั้งหมด 5 คน เป็นศิลปินด้านกันตรึมพื้นบ้าน ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการแบบมุขปาฐะ สืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมมาจากบิดาซึ่งเป็นศิลปินนักดนตรีมโหรีเป่าพาทย์ และผู้ก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ปี 2561 นานกว่า 40 ปี นายบุญถึง ปานะโปย เป็นผู้ที่มิอุปนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน และมีความเมตตา ต่อผู้คนทั่วไป และลูกศิษย์ ถ่ายทอดความรู้แบบไม่หวังผลตอบแทนขอเพียงมีความตั้งใจจริง ชยันหมั่นเพียรฝึกซ้อมเท่านั้น นายบุญถึง ปานะโปย ได้รับรางวัลและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีพื้นบ้านกันตรึมสม่ำเสมอมาเป็นเวลานาน ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านกันตรึมให้บุตร

¹ ครู โรงเรียนบ้านจรเข้มาก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2

หลานและบุคคลทั่วไป มีลูกศิษย์ที่สร้างผลงานอันน่าภาคภูมิใจ และได้ฝากข้อคิดไว้ว่า "กันตรึมเป็นการแสดงพื้นบ้านเขมรที่มีดั้งเดิมโบราณนานมา อยากให้ลูกหลานรุ่นหลัง มีความภาคภูมิใจในศิลปะการแสดงนี้ เพราะใช้ภาษาถิ่น คือ ภาษาเขมรเป็นส่วนใหญ่ในการขับร้อง ปัจจุบันก็ได้ปรับปรุงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยโดยเพิ่มเติมเนื้อร้องภาษาไทยเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ชมการแสดงมีความเข้าใจและได้รับความสนุกสนานบันเทิง อยากให้ลูกหลานรุ่นหลังร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพร่กันตรึม เพราะมีเพียงจังหวัดในอีสานใต้เท่านั้นที่มีการแสดงกันตรึม"

2. วิธีการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง ตำบลโคกตาตั่ว อำเภอบริหารเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า นายบุญถึง ปานะโปล มีวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะตามที่ตนได้เรียนรู้จากการบอกเล่าปากต่อปาก โดยเริ่มจากการฝากตัวเป็นศิษย์ จากนั้นจะให้ทำพิธีไหว้ครูก่อนการสอนตามวิธีที่ตนเองสืบทอดมาจากบิดาที่เคยสอนไว้เมื่อวัยเด็กนั่นเอง เน้นการอธิบาย สาธิตให้ทำตาม ผีกล่าๆ ทำบ่อยๆ สอนจากง่ายไปหายากตามลำดับของเครื่องดนตรีหรือการขับร้องกันตรึมเบื้องต้น เมื่อติดขัดได้ยื่นเสียงที่ผิดเพี้ยนครูจะให้แก้ไขทันทีให้ถูกต้องในขณะนั้น เมื่อสอนผ่านไปสักระยะจะเริ่มให้ร่วมบรรเลงเป็นวงดนตรี และนำลูกศิษย์ไปร่วมงานแสดงในสถานการณ์จริง โดยให้ไปช่วยงาน และสังเกตการแสดงไปด้วยเพื่อให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สอนให้รู้จักลำดับขั้นตอนการแสดงดนตรีพื้นบ้านกันตรึม และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิต

3. เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเป็นเครื่องดนตรีที่สร้างขึ้นเอง จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ซอกันตรึม หรือตรัวของกันตรึมคณะบุญถึง มีรูปร่างคล้ายซอด้วง ที่ใช้ประสมในวงดนตรีไทย 2) กลองกันตรึม (สะเกรหรือสะกั่ว) ของวงดนตรีกันตรึมพื้นบ้านคณะบุญถึงใช้ 1 ชุด มี 2 ลูก รูปร่างคล้ายโพนในวงดนตรีไทย แต่ยาวกว่า มีลูกเล็กและลูกใหญ่ ลำตัวของกลองชุดจากไม้ตะเสก (ภาษาพื้นบ้านเขมร) ทำด้วยช่างพื้นบ้าน แล้วนำมาซึ่งหนังหน้ากลองเอง 3) ฉิ่ง 1 คู่ 4) ฉาบ 1 คู่ และ 5) กรับที่ทำมาจากจากไม้พญางู 1 คู่

4. คุณลักษณะทางดนตรี บทเพลงหรือทำนองเพลงที่ใช้บรรเลง มี 4 ประเภท คือ บทเพลงไหว้ครู บทเพลงขับร้องประกอบพิธีกรรม เพลงขับร้อง และบทเพลงขับร้องประยุกต์ระบบเสียง เป็นทำนองทำนองสำเนียงเขมร คือ ระบบ 5 เสียง (Pentatonic) ทำนอง (Melody) บทเพลงกันตรึมคณะบุญถึง มีทำนองหลัก (Them) ท่อนเดียว บรรเลงซ้ำไปมา จากการวิเคราะห์พบว่า ทำนองซอกันตรึมที่บรรเลง เป็นแบบทำนอง เดียว (Monophony) มีการย่อนทำนองเดิม

คำสำคัญ 1. กันตรึม หมายถึง ชื่อวงดนตรีพื้นเมืองที่เก่าแก่ประเภทหนึ่ง นิยมบรรเลงในเขตวัฒนธรรมอีสานใต้ โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ เรียกว่า กันตรึม

ตามเสียงของอุปกรณ์ดนตรีที่ประกอบการเล่นกันตรึม คือ เสียงกลองโพนที่มีเสียงดัง โจ๊ะ ครีม ครีม

2. ดนตรีพื้นบ้าน หมายถึง ดนตรีที่ประดิษฐ์สร้างสรรค์ขึ้นโดยนักดนตรีพื้นบ้านด้วยเนื้อหา สำนวนและสำเนียงของชาวบ้านที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมาด้วยความจำ มีการบรรเลงโดยใช้เครื่องดนตรีของท้องถิ่นซึ่งจะแตกต่างกันไปตามภูมิศาสตร์ ธรรมชาติ ตลอดจนขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมของแต่ละภูมิภาค

3. นายบุญถึง ปานะโปย หมายถึง หัวหน้าวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ศิลปินดนตรีพื้นบ้านผู้นุรักษ์ เผยแพร่และสืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึม มีผลงานเป็นที่ยอมรับด้านกันตรึมในท้องถิ่นของจังหวัดบุรีรัมย์

4. มุขปาฐะ หมายถึง ถ้อยคำที่จำมาจากปากต่อปาก คิดขึ้นตามวัฒนธรรมการเรียนรู้ คือ ครอบคลุมข้อความให้ศิษย์ท่องไม่เป็นลายลักษณ์อักษร

ABSTRACT

This study was a qualitative research based on the Ethnomusicology in recording and analyzing the data collected from the field work. It was a case study of Buriram Buntung Kantrum Troupe, Tambon Khoktadong, Prakhonchai District, Buriram Province. The purposes of this study were to study: 1) Biography and track record, 2) Inherited to Buntung Kantrum Troupe, 3) The physical characteristics of the musical instruments of Kantrum, and 4) The musicological music traits of Kantrum. The results of the study were as follows:

1. Biographies and works of Mr. Buntung Panapoy found that Mr. Buntung Panapoy was born on November 30, 1945 graduating class 1 (Ps. 1) currently residing at 130/3 Moo 8 Tambon Khoktadong, Prakhonchai District, Buriram Province. He married to Ms.Ngein, has been transmitted by oral tradition. Kantrum inherited folk music from his father, an artist about Thai music. And founded the folk band kantrum of pilgrimages. District Prakhonchai Buriram province And passed on to the year 2561 over 40 years, Mr. Buntung Panapoy with habits humility. And Compassion The common people and students Knowledge without expecting anything in return, just willingness. Diligently practicing only. He's won the refreshments and participate in the preservation and dissemination of traditional music kantrum regularly for a long time. Have knowledge of folk music kantrum children and guests. A pupil who works proud. And

leave a comment that "kantrum Khmer folk show with traditional ancient time. Want children later Take pride in this art. The Khmer dialects are mainly in the chorus. Current time updates to keep up with the times by adding more Lyric Thailand. Want children later joined.

2. Inherited Buntung Kantrum Troupe, Tambon Khoktadong, Prakhonchai District, Buriram Province, find that I have to have a way by oral tradition. Start by deposit disciple. Then, to celebrate Victory Lane before. Teaching method inherited from their father, who had taught at a young age itself. When the jam audible distortion teachers to edit, correct at the time. When teaching over time will begin to play together as a band. The students attended the show in real situations. By giving away aiding And that the show went well to learn from the experience. Taught stages performances of folk music kantrum. And instill a moral life.

3. The instrument is played using a custom-built instrument. Local knowledge of:
1) Traw Kantrum , shaped like a treble fiddle fiddle of the band Thailand 2) Drum Kantrum (Sakro) kantrum folk group to the first set with two drum-shaped tone in Thai instrumentl but longer, a small drum and big drum. The body of a drum of wood dug Ta Sek. (Traditional Khmer language), made by folk artisans. Then the film stretched hides by himself 3) 4 cymbals 1 pair) 1 pair of cymbals and 5) was made of wood ROSE 1 pair.

4. The musical traits The song or melody that is played with 4 types of songs and music. The song, sung songs and ritual songs sung chorus melodies accented voice application system Khmer is the fifth volume (Pentatonic) melody (Melody) song kantrum pilgrimages to the main melody (Them) played the same part over and over. The analysis found that Similarly kantrum is played the same way (Monophony) are back in the same way.

KEYWORDS: kantrum, folk music, Mr.Buntung Panapoy, oral tradition

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ดนตรีเป็นศิลปะอย่างหนึ่งที่มีคุณค่ามหาศาล มนุษย์ได้นำเอาคุณค่าของดนตรีมาใช้ประโยชน์มากมาย ทั้งในด้านสร้างความเพลิดเพลินบันเทิงใจ และด้านพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อ ด้านความบันเทิง ดนตรีทำให้จิตใจเบิกบานร่าเริงแจ่มใส สร้างความสนุกสนานรื่นเริง และความรัก มิตร ดนตรีพื้นบ้านอีสานเป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของชาวบ้านที่มีมาตั้งแต่สมัย บรรพบุรุษและสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เป็นศิลปวัฒนธรรมสาขาหนึ่งที่แสดงถึงความ

เจริญรุ่งเรืองของชาติไทยเรา ความงดงามจังหวะและทำนองเพลง ตลอดจนการแสดงดนตรีสื่อความหมายช่วยให้ผู้ชมได้ชื่นบานสนุกสนาน ได้อิ่มเอมกับสุนทรียรส และเกิดอารมณ์คล้อยตามไปกับการแสดง

ประเทศไทย เป็นประเทศที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีลักษณะเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาคอีสาน เป็นภาคที่มีวัฒนธรรมพื้นบ้านเกี่ยวกับความเชื่อ ในเรื่องของไสยศาสตร์ พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีการประกอบอาชีพในด้านเกษตรกรรมทำไร่ทำนาเป็นส่วนใหญ่ ภาษาที่พูดก็มีหลากหลายสำเนียงเสียงของภาษา ไม่ว่าจะเป็น ภาษาเขมร ส่วยลาว ซึ่งภาษาลาวที่กล่าวนี้ยังมีความแตกต่างกันไปสามารถแยกออกเป็นรายย่อยได้อีกหลายสำเนียงตามแต่ละท้องถิ่นแต่ละจังหวัด อาหาร การกินของผู้คนมักเน้นที่รสชาติค่อนข้างรสจัด การละเล่นพื้นบ้านและศิลปะพื้นบ้านนั้น มีหลากหลายเช่นกัน ในทุกจังหวัดของภาคอีสานจะมีศิลปะพื้นบ้านประจำถิ่นของตน เพื่อแสดงให้เห็นถึงความเจริญของงานทางวัฒนธรรมของผู้คน ส่วนหนึ่งในศิลปะเหล่านี้ มีสิ่งสำคัญยิ่งต่อชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของชาวบ้าน หนึ่งในนั้นคือ “วงดนตรีพื้นบ้าน” (ว่าที่ ร.ต. เสกสรรค์ โสดีเสียว, 2554: 1)

จังหวัดบุรีรัมย์อยู่บริเวณอีสานตอนล่างเป็นจังหวัดมีความหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมประกอบไปด้วย วัฒนธรรมไทย-โคราช หรือไทเบิ้ง อยู่บริเวณอำเภอนางรอง อำเภอหนองกี่ และอำเภอปะคำ ส่วนกลุ่มวัฒนธรรมไทย ลาว จะอยู่บริเวณอำเภอพุทไธสงและอำเภอลำปลายมาศ กลุ่มวัฒนธรรมไทย เขมร คือ บริเวณอำเภอพลับพลาชัย อำเภอประโคนชัย อำเภอบ้านกรวด และอำเภอละหานทราย และอีกหนึ่งกลุ่ม คือ กลุ่มวัฒนธรรมไทยส่วยจะอยู่บริเวณอำเภอบ้านด่าน และอำเภอสตึก กันตริ้ม เป็นการแสดงดนตรีพื้นบ้านกลุ่มวัฒนธรรมไทยเขมร (ชัชวาลย์ ประทุมสินธุ์, 2554: 1) จากความรุ่งเรืองของวัฒนธรรมนี้เองทำให้จังหวัดบุรีรัมย์ มีดนตรีประกอบการแสดงพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละกลุ่มวัฒนธรรมอยู่หลายอย่าง ทั้งที่เป็นการแสดงเพื่อความสนุกสนาน และการแสดงเพื่อประกอบพิธีกรรมโดยเฉพาะดนตรีพื้นบ้านกันตริ้ม

กันตริ้มเป็นศิลปะการแสดงดนตรีพื้นบ้านอันเป็นวัฒนธรรมความเป็นเอกลักษณ์ของอีสานใต้ 3 จังหวัด คือ บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ สืบทอดกันมาตามค่านิยม ประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรมของชาวไทยเขมรตามแนวชายแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชามาแต่โบราณ (สมพงษ์ กล้าแข็ง, 2556: 27) กันตริ้มหรือโจะกันตริ้ม เป็นวงดนตรีพื้นบ้านของจังหวัดบุรีรัมย์อย่างหนึ่ง ที่มีบทบาทสำคัญตั้งแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน การเล่นกันตริ้มนี้ไม่มีผู้ทราบบทที่มาอย่างแน่นอน แต่เชื่อว่าได้รับการถ่ายทอดมาจากขอม วงกันตริ้ม สมัยก่อนไม่มีการฟ้อนรำประกอบนิยมเล่นในงานมงคลโดยทั่วไป เช่น งานแต่งงาน งานโกนจุก งานบวช โดยมีเครื่องดนตรีที่บรรเลงคือ

กลองกันตรึม (โพน) ซอกันตรึม ปี่อ้อ ฉิ่ง ฉาบ ผู้บรรเลงเป็นผู้ชายหรือผู้หญิงก็ได้แต่ส่วนมากแล้วจะเป็นผู้ชายส่วนผู้หญิงจะเป็นผู้ร้องและผู้พ้องรำ โดยแต่จังหวัดจะลีลาในการแสดงจะแตกต่างกันไปตามพิธีของแต่ละงาน (เจริญชัย ชนไพโรจน์, 2526: 112–113; ชัชวาลย์ ประทุมสินธุ์, 2554: 13) อำเภอประโคนชัย เป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งยังพบเห็นการแสดงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมกันอยู่สม่ำเสมอตามงานประเพณีท้องถิ่น งานระดับอำเภอ ระดับจังหวัด สืบทอดกันมายาวนานแต่รุ่นบรรพบุรุษ ในปัจจุบันได้มีการนำเครื่องดนตรีสากลมาผสมผสาน ใช้ร่วมกันกับเครื่องดนตรีพื้นบ้าน คำร้องท่วงทำนองเปลี่ยนไปตามยุคสมัยที่วัฒนธรรมความเจริญมีการเปลี่ยนแปลงไปมาก แต่ยังคงมีกลองที่เป็นเอกลักษณ์ของวงดนตรีกันตรึม เป็นเครื่องดนตรีหลัก

ผู้ศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของดนตรีพื้นบ้านกันตรึม คณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากเป็นวงดนตรีพื้นบ้านที่เริ่มจัดตั้งและรับงานแสดงมาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ สืบทอดกันมายาวนานจนถึงปัจจุบัน นอกจากจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงคุณค่าของดนตรีพื้นบ้านกันตรึมอันเป็นศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่นอันงดงาม สืบทอดกันมายาวนานแล้ว ยังเป็นการให้กำลังใจศิลปินพื้นบ้านที่ท้องถิ่นควรรับรู้และภาคภูมิใจ คือ นายบุญถึง ปานะโปย ศิลปินพื้นบ้านผู้เป็นเจ้าของวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ที่เป็นผู้สืบทอดและผู้ถ่ายทอดกันตรึมจากบรรพบุรุษจนถึงรุ่นลูกหลานในปัจจุบัน ชนชาติใด สังคมใดท้องถิ่นใด หากมันไม่มีการอนุรักษ์ ถ่ายทอดสืบทอดกันไว้ศิลปวัฒนธรรมนั้นๆ ก็ไม่อาจคงอยู่และเจริญงอกงามได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาชีวประวัติและผลงานนายบุญถึง ปานะโปย เจ้าของวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
2. เพื่อศึกษาวิธีการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
3. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพของเครื่องดนตรี
4. เพื่อศึกษาคุณลักษณะทางดนตรี

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะดนตรีพื้นบ้านกันตรึมบุรีรัมย์ของคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ของนายบุญถึง ปานะโปย อายุ 73 ปี บ้านเลขที่ 130/3 หมู่ 8

ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เท่านั้น ระยะเวลาที่ศึกษา คือ ระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กันตรึมบุรีรัมย์คณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยดุริยางควิทยา (Ethnomusicology) ในการเก็บข้อมูลได้รวบรวมข้อมูล จากเอกสาร ตำราต่างๆ ตลอดจนจนออกเก็บข้อมูลภาคสนาม และตรวจสอบข้อมูลจากงานภาคสนาม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ สรุป และนำเสนอผลการวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล
2. วงกันตรึมที่เลือกศึกษา
3. วิธีการวิจัย
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. การนำเสนอผลการวิจัย

ภาพที่ 1 วงดนตรีกันตรึมคณะบุญถึง
ที่มา: สุธฤทัย เมอะประโคน

สรุปผลการวิจัย

1. ชีวิตประวัติและผลงานของ นายบุญถึง ปานะโปย พบว่า นายบุญถึง ปานะโปย เกิดเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2488 จบการศึกษาชั้น 1 (ป.1) ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 130/3 หมู่ 8 ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ แต่งงานกับนางเงิน ปานะโปย มีบุตรทั้งหมด 5 คน เป็นศิลปินด้านกันตรึมพื้นบ้าน ได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการแบบมุขปาฐะ สืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมมาจากบิดาซึ่งเป็นศิลปินนักดนตรีมโหรีปี่พาทย์ และผู้ก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน ปี 2561 นานกว่า 40 ปี นายบุญถึง ปานะโปย เป็นผู้ที่มิอุปนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตน และมีความเมตตา ต่อผู้คนทั่วไป และลูกศิษย์ ถ่ายทอดความรู้แบบไม่หวังผลตอบแทนขอเพียงมีความตั้งใจจริง ชยันหมั่นเพียร ฝึกซ้อมเท่านั้น นายบุญถึง ปานะโปย ได้รับรางวัลและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีพื้นบ้านกันตรึมสม่ำเสมอมาเป็นเวลานาน ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านกันตรึมให้บุตรหลานและบุคคลทั่วไป มีลูกศิษย์ที่สร้างผลงานอันน่าภาคภูมิใจ และได้ฝากข้อคิดไว้ว่า "กันตรึมเป็นการแสดงพื้นบ้านเขมรที่มีดั้งเดิมโบราณนานมา อยากรให้ลูกหลานรุ่นหลัง มีความภาคภูมิใจในศิลปะการแสดงนี้ เพราะใช้ภาษาถิ่น คือ ภาษาเขมรเป็นส่วนใหญ่ในการขับร้อง ปัจจุบันก็ได้ปรับปรุงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยโดยเพิ่มเติมเนื้อร้องภาษาไทยเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ชมการแสดง มีความเข้าใจและได้รับความสนุกสนานบันเทิง อยากรให้ลูกหลานรุ่นหลังร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพรกันตรึม เพราะมีเพียงจังหวัดในอีสานใต้เท่านั้นที่มีการแสดงกันตรึม"

2. วิธีการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง ตำบลโคกตาด้วง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า นายบุญถึง ปานะโปย มีวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะตามที่ตนได้เรียนรู้จากการบอกเล่าปากต่อปาก โดยเริ่มจากการฝากตัวเป็นศิษย์ จากนั้นจะให้ทำพิธีไหว้ครูก่อน การสอนตามวิธีที่ตนเองสืบทอดมาจากบิดาที่เคยสอนไว้เมื่อวัยเด็กนั่นเอง เน้นการอธิบาย สาธิตให้ทำตาม ฝึกซ้ำๆ ทำบ่อยๆ สอนจากง่ายไปหายากตามลำดับของเครื่องดนตรีหรือการขับร้องกันตรึมเบื้องต้น เมื่อติดขัดได้ยินเสียงที่ผิดเพี้ยนครูจะให้แก้ไขทันทีให้ถูกต้องในขณะนั้น เมื่อสอนผ่านไปสักระยะจะเริ่มให้ร่วมบรรเลงเป็นวงดนตรี และนำลูกศิษย์ไปร่วมงานแสดงในสถานการณ์จริง โดยให้ไปช่วยงาน และสังเกตการแสดงไปด้วยเพื่อให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สอนให้รู้จักลำดับขั้นตอนการแสดงดนตรีพื้นบ้านกันตรึม และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิต

3. เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเป็นเครื่องดนตรีที่สร้างขึ้นเอง จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) ซอกันตรึม หรือตรัวของกันตรึมคณะบุญถึง มีรูปร่างคล้ายซอด้วง ที่ใช้ประสมในวงดนตรีไทย 2) กลองกันตรึม (สะโกรหรือสะกั่ว) ของวงดนตรีกันตรึมพื้นบ้านคณะบุญถึง ใช้ 1 ชุด มี 2 ลูก รูปร่างคล้ายโทนในวงดนตรีไทย แต่ยาวกว่า มีลูกเล็กและลูกใหญ่ ลำตัวของกลองชุดจาก

ไม้ตะเสก (ภาษาพื้นบ้านเขมร) ทำด้วยช่างพื้นบ้าน แล้วนำมาซึ่งหนังหน้ากลองเอง 3) ฉิ่ง 1 คู่ 4) ฉาบ 1 คู่ และ 5) กรับที่ทำจากจากไม้พุง 1 คู่

4. คุณลักษณะทางดนตรี บทเพลงหรือทำนองเพลงที่ใช้บรรเลง มี 4 ประเภท คือ บทเพลงไหว้ครู บทเพลงขับร้องประกอบพิธีกรรม เพลงขับร้อง และบทเพลงขับร้องประยุกต์ ระบบเสียง เป็นทำนองสำเนียงเขมร คือ ระบบ 5 เสียง (Pentatonic) ทำนอง (Melody) บทเพลงกันตรึมคณะบุญถึง มีทำนองหลัก (Them) ท่อนเดียว บรรเลงเข้าไปมา จากการวิเคราะห์พบว่าทำนองซอกันตรึมที่บรรเลง เป็นแบบทำนอง เดียว (Monophony) มีการย่อนทำนองเดิม

การอภิปรายผล

จากการศึกษาการสืบทอดการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายสรุปได้ดังนี้

1. ชีวิตประวัติและผลงานของนายบุญถึง ปานะโปย พบว่า นายบุญถึง ปานะโปย เกิดเมื่อวันที่ 30 พฤศจิกายน 2488 จบการศึกษา ชั้น 1 (ป.1) ปัจจุบันอยู่บ้านเลขที่ 130/3 หมู่ 8 ตำบลประโคนชัย อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ แต่งงานกับนางเงิน ปานะโปย มีบุตรทั้งหมด 5 คน เป็นศิลปินด้านกันตรึมได้รับการถ่ายทอดด้วยวิธีการแบบมุขปาฐะ สืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึม มาจากบิดาซึ่งเป็นศิลปินนักดนตรีมโหรีเป่าพาทย์ และผู้ก่อตั้งวงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ และสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน ปี 2561 นานกว่า 40 ปี นายบุญถึง ปานะโปย เป็นผู้ที่มีอุปนิสัยอ่อนน้อมถ่อมตนและมีความเมตตาต่อผู้คนทั่วไปและลูกศิษย์ถ่ายทอดความรู้แบบไม่หวังผลตอบแทนขอเพียงมีความตั้งใจจริงขยันหมั่นเพียรฝึกซ้อมเท่านั้น นายบุญถึง ปานะโปย ได้รับรางวัลและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ดนตรีพื้นบ้านกันตรึมสม่ำเสมอมาเป็นเวลานาน ได้ถ่ายทอดความรู้ด้านดนตรีพื้นบ้านกันตรึมให้บุตรหลาน มีลูกศิษย์ที่สร้างผลงานอันน่าภาคภูมิใจ และได้ฝากข้อคิดไว้ว่า "กันตรึม" เป็นการแสดงพื้นบ้านเขมรที่มีดั้งเดิมโบราณนานมา อยากให้ลูกหลานรุ่นหลัง มีความภาคภูมิใจในศิลปะการแสดงนี้ เพราะใช้ภาษาถิ่น คือ ภาษาเขมรเป็นส่วนใหญ่ในการขับร้อง ปัจจุบันก็ได้ปรับปรุงให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยโดยเพิ่มเติมเนื้อร้องภาษาไทยเพิ่มเติม เพื่อให้ผู้ชมการแสดงมีความเข้าใจ และได้รับความสนุกสนานบันเทิง อยากให้ลูกหลาน รุ่นหลังร่วมกันอนุรักษ์และเผยแพร่งันตรึม เพราะมีเพียงจังหวัดอีสานใต้เท่านั้นที่มีการแสดงกันตรึม สอดคล้องกับงานวิจัยของวงศ์वंสันต์ วัฒนสุริย์ (2555: บทคัดย่อ) ได้ที่ศึกษาประวัติครูสกล แก้วเพ็ญแล้วพบว่า ครูสกล แก้วเพ็ญเกิดในตระกูลนักดนตรีไทย ศึกษาวิชาดนตรีไทยมาจากบิดามารดามาแต่เยาว์วัยกับบุคลในครอบครัวและได้เรียนรู้ดนตรีไทยกับครูหลายท่านจนมี

ความสามารถในด้านบรรเลงเครื่องดนตรีไทยประเภทเป่าพาทย์ ด้านขับร้องเพลงไทย ประพันธ์เพลงและด้านการสร้าง เครื่องดนตรีเป็นอย่างดี มีผลงานปรากฏเป็นที่รู้จักในวงการดนตรีไทย อุปนิสัยเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตน เมตตาต่อศิษย์ ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ศิษย์โดยไม่หวังสิ่งใดตอบแทน และ ไพบูลย์ ผิวโธสง (2559: บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยประวัติความเป็นมาและวิวัฒนาการหมอลำกลอนซึ่งในภาคอีสาน แล้วพบว่า มีวิวัฒนาการมาจากหมอลำกลอนมาของหมอลำกลอนซึ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนการเปลี่ยนแปลง เป็นช่วงที่หมอลำกลอนซึ่งเกิดการวิวัฒนาการมาจากหมอลำกลอน และช่วงการเปลี่ยนแปลงหมอลำกลอนเป็นหมอลำกลอนซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ องค์ประกอบ ในการแสดงเห็นได้ชัดในช่วง พ.ศ. 2529 โดยหมอลำสุนทร ไชยรุ่งเรือง หมอลำราตรี ศรีวิไล หมอลำพัชรี แก้วเสด็จและหมอลำปรีดา แก้วเสด็จ ได้ร่วมกันประยุกต์รูปแบบการแสดงหมอลำกลอน จึงกล่าวได้ว่า ศิลปินพื้นบ้านในแต่ละท้องถิ่นเป็นผู้มีความสำคัญต่อการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ศิลปินหลายท่านไม่ได้จบการศึกษาในระดับสูงแต่อย่างใด แต่สามารถสืบทอดและถ่ายทอดความรู้ทางดนตรีที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นไว้ได้อย่างถูกต้องและมีบรรณรตแห่งดนตรีให้เราได้ได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินกับเสียงดนตรีและเสียงร้องเมื่อได้ยินได้ฟัง เราทุกคนควรภาคภูมิใจ ให้การยกย่องและเผยแพร่ให้สาธารณะชนได้รับรู้ ร่วมกันอนุรักษ์และส่งเสริมดนตรีพื้นบ้านให้ คงอยู่ คู่กับวัฒนธรรมประเพณีไทย อันเป็นเอกลักษณ์ของความเป็นไทยให้คงอยู่สืบไป

2. วิธีการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

วิธีการสืบทอดดนตรีพื้นบ้านกันตรึมคณะบุญถึง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า นายบุญถึง ปานะโปย มีวิธีการถ่ายทอดแบบมุขปาฐะตามที่ตนได้เรียนรู้จากการบอกเล่าปากต่อปาก โดยเริ่มจากการฝากตัวเป็นศิษย์ จากนั้นจะให้ทำพิธีไหว้ครูก่อน การสอนวิธีที่ตนเองสืบทอดมาจากบิดาที่เคยสอนไว้เมื่อวัยเด็กนั่นเองเน้นการอธิบาย สาธิตให้ทำตามฝึกซ้ำๆ ทำบ่อยๆ สอนจากง่ายไปหายากตามลำดับของเครื่องดนตรีหรือการขับร้องกันตรึมเบื้องต้น เมื่อติดขัดได้ยินเสียงที่ผิดเพี้ยน ครูจะให้แก้ไขทันทีให้ถูกต้องในขณะนั้น เมื่อสอนผ่านไปสักระยะจะเริ่มให้ร่วมบรรเลงเป็นวงดนตรี และนำลูกศิษย์ไปร่วมงานแสดงในสถานการณ์จริง โดยให้ไปช่วยงาน และสังเกตการแสดงไปด้วยเพื่อให้ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง สอนให้รู้จักลำดับขั้นตอนการแสดงดนตรีพื้นบ้านกันตรึม และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในการดำรงชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุทธนา ทองนำ (2554: บทคัดย่อ) ที่ศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลง ดรรชนีของครูธงชัย สามสี แล้วพบว่า ครูธงชัย สามสี มีลูกศิษย์ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เรียนอยู่ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มไม่มีพื้นฐานการบรรเลงดรรชนีมาก่อน และมีพื้นฐานการบรรเลงดรร

มาบ้างแล้ว วิธีการสอนแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ วิธีการสอนสำหรับผู้เรียนที่ไม่มีพื้นฐานมีขั้นตอนการสอนอย่างเป็นลำดับ ขั้นตอน และวิธีการสอนสำหรับผู้มีพื้นฐานมาแล้วใช้วิธีการต่อเพลงแบบปากเปล่า ทั้ง 2 วิธี ใช้การอธิบายและการสาธิต โดยยึดหลักการสอน 4 ประการ คือ เน้นให้ผู้เรียนมีฐานการบรรเลงที่ดีตามแนวทางของตน สอนตามระดับทักษะของผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนฝึกทักษะการปฏิบัติการบรรเลงตรวให้เข้ากับจังหวะหน้าทับกลอง และสอนทักษะการบรรเลงโดยใช้บทเพลงจากง่ายไปหายาก เนื้อหาสาระที่ครูให้ความสำคัญในการถ่ายทอด คือ พื้นฐานการบรรเลงตรวเบื้องต้นที่ถูกต้องตามหลักการของครู และ ภาณุวัฒน์ คำฤาชัย (2557: บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยกระบวนการสืบทอดดนตรีผู้ไทยบ้านคำม่วง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี กลุ่มตัวอย่าง คือ วงดนตรีผู้ไทย บ้านคำม่วง มีนักดนตรี หมอลำ และผู้รำ ทั้งหมดรวม 9 คน ผลการวิจัยพบว่า ในด้านกระบวนการสืบทอดดนตรีผู้ไทยบ้านคำม่วง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเตรียมการสืบทอดเป็นขั้นตอนการรับลูกศิษย์ การเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ ขั้นดำเนินการสืบทอด เป็นกระบวนการเรียนการสอน และขั้นประเมินผลการสืบทอดผู้ถ่ายทอดจะเป็นผู้ประเมินผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ไพบุลย์ ผิวโธสง (2559: บทคัดย่อ) ที่ได้วิจัยการแนวทางสืบทอดและพัฒนาอาชีพหมอลำกลอนซึ่งในภาคอีสาน แล้วพบว่า แบ่งออกเป็น 6 ด้าน คือ หมอลำต้องมีความรู้ทันสมัยทั้งด้านสังคม วัฒนธรรมและเทคโนโลยี กลอนลำต้องมีเนื้อหาสาระที่ทันสมัยและเข้ากับกาลเทศะ เครื่องแต่งกาย ต้องรู้จักประยุกต์ให้เข้ากับสถานการณ์ รู้จักนำดนตรีดั้งเดิมผสมผสานเข้ากับดนตรีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม วิธีการเรียนการสอนต้องรู้จักนำเทคโนโลยีมาใช้ผสมผสานกับการสอนแบบดั้งเดิม และหมอลำและนักดนตรีต้องรู้จักสร้างสรรค์ผลงานให้มีสุนทรีย์ภาพ จึงกล่าวได้ว่า การสืบทอดดนตรีพื้นบ้านส่วนมากแล้วศิลปินพื้นบ้านใช้วิธีการและขั้นตอนการสอนไม่ยุ่งยากซับซ้อนอะไร ใช้วิธีการอธิบาย สาธิตทำให้ดูตัวอย่างฝึกฝนให้ทำซ้ำๆ จนเกิดความชำนาญ เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยการสังเกตการแสดงแต่ละครั้งและมีการปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับการสอน ทำให้ศิลปินพื้นบ้านเพิ่มมากขึ้นทำให้การแสดงดนตรีพื้นบ้านกันตรึมยังอยู่ถึงปัจจุบันนี้ สมควรแก่การยกย่องและให้เป็นศิลปินพื้นบ้านตัวอย่างที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ได้ตามกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงของยุคสมัยในปัจจุบัน

3. เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงเป็นเครื่องดนตรีที่สร้างขึ้นเอง จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ยกเว้นฉิ่งและฉาบ

4. คุณลักษณะทางดนตรี บทเพลงหรือทำนองเพลงที่ใช้บรรเลง มี 4 ประเภท คือ บทเพลงไหว้ครู บทเพลงขับร้องประกอบพิธีกรรม เพลงขับร้อง และบทเพลงขับร้องประยุกต์

ระบบเสียงเป็นแบบระบบ 5 เสียง (Pentatonic) และมีทำนองหลัก (Them) ท่อนเดียว บรรเลงซ้ำไปมา ย้อนทำนองเดิม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรนำเนื้อหาสาระที่ได้ไปใช้เป็นสาระการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนในท้องถิ่นได้รับรู้และรับทราบถึงประวัติของนาบุญถึง ปานะไปย ผู้เป็นศิลปินดนตรีพื้นบ้านกันตริภูมิบุรีรัมย์

1.2 ควรมีการรวบรวมเพลงและทำนองที่บรรเลงในวงกันตริภูมิบุญถึง ตำบลโคกตาตวง อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เก็บไว้เป็นหลักฐานทางเอกสารหรือบันทึกลงในเครื่องบันทึกภาพดิจิทัล เพื่อเป็นผลงานและเก็บรักษาไว้เผยแพร่ต่อไปให้ผู้สูญหาย

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษากลุ่มลูกศิษย์โดยตรงของนาบุญถึง ปานะไปย อย่างครบถ้วน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แสดงสภาพการถ่ายทอดความรู้ที่ครอบคลุม ครบถ้วนในทุกมิติ

2.2 ควรมีการศึกษาประวัติและวิธีการสืบทอดและการถ่ายทอดการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านของศิลปินพื้นบ้านท่านอื่นๆ เพื่อประโยชน์ในทางวิชาการและเพื่อเผยแพร่ต่อสาธารณะชน ให้ได้รับความสนใจเกี่ยวกับดนตรีพื้นบ้านเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรธรณี. (2553). *การจำแนกเขตเพื่อการจัดการด้านธรณีวิทยา และทรัพยากรธรณี จังหวัดบุรีรัมย์*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพยากรธรณี กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2558). *บุรีรัมย์*. กรุงเทพฯ: กองข่าวสารท่องเที่ยว ฝ่ายบริการการตลาด.

จารุวรรณ ธรรมวัตร. (ม.ป.ป.). คติชาวบ้านอีสาน. ใน *เอกสารทางวิชาการศูนย์ศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม*. มหาสารคาม: อักษรวัฒนา.

แจ่งข่าวชาวบุรีรัมย์. (2560). *ปราสาทเมืองต่ำ*. สืบค้นเมื่อ 5 พฤษภาคม 2560, จาก

www.jaengkhaochaoburiram.com.

- ชนาภา เมธีเกรียงไกร. (2559). *กระบวนการสืบทอดประเพณีทางสังคมของชาวไทยเชื้อสายจีน ชุมชนตลาดบ้านใหม่ จังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัชวาลย์ ประทุมสินธุ์. (2554). *ดนตรีประกอบการแสดงพื้นบ้านในจังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทศพล คำตันบุญ. (2557). *แนวทางการสืบทอดและพัฒนาการทำปี่งูไท ของหมู่บ้านท่าเรือ ตำบลท่าเรือ จังหวัดนครพนม*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ทินกร อัดโพบูลย์. (ม.ป.ป.). *ดนตรีพื้นบ้านอีสาน-ลาว-กัมพูชา*. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์การพิมพ์.
- ธงรบ จันทร์เต็ม. (2549). *กัณฐมคณะเกรียงศักดิ์ ส.สไบทอง บ้านโคกโพธิ์ ตำบลสะเดา อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธารทิพย์ ช้วนนา. (2554). *การศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสานจากภูมิปัญญาท้องถิ่นโรงเรียนโคกล่ามวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประตุลย์อีสานดอกทอ. (2559). *กัณฐม ท่วงทำนองเพลงแห่งอีสานใต้*. สืบค้นเมื่อ 7 สิงหาคม 2560, จาก www.isangate.com/new/drama-acting/166-kantruem.html.
- ไพบูลย์ ผิวไธสง. (2559). *แนวทางการสืบทอดและพัฒนาอาชีพหมอลำกลอนซึ่งในภาคอีสาน*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ภาณุวัฒน์ คำถาชัย. (2557). *กระบวนการสืบทอดดนตรีผู้ไทยบ้านคำม่วง อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- มารยาท อุปมา. (2554). *แนวทางการสืบทอดและพัฒนา กัณฐมสู่เยาวชนในจังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยุทธนา ทองนำ. (2554). *กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงตรีของครูธงชัย สามสี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- รัตติยา มีเจริญ. (2557). *วงดนตรีกันตรึมคณะน้ำผึ้ง เมืองสุรินทร์: การปรับปรนและบทบาทหน้าที่*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ว่าที่ ร.ต. เสกสรรค์ โสดเสียว. (2554). *กระบวนการสืบทอด และพัฒนางวงดนตรีพื้นบ้านอีสานของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ว่าที่ร้อยตรีณัฐพจน์ โพธิ์เจริญ. (2558). *การสืบทอดและอนุรักษ์ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลาวเวียง ตำบลคอนคา อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วงศ์วัฒน์ วสันตสุริย์. (2555). *การสืบทอดดนตรีไทยบ้านครูสกล แก้วเพ็ญภาค*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. (2561). *จังหวัดบุรีรัมย์*. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2561, จาก www.th.wikipedia.org/wiki.html.
- สมบุญ ชำนาญ. (2553). *แนวทางส่งเสริมและพัฒนาปี่อ้อในวงดนตรีกันตรึม: กรณีศึกษาวงดนตรีกันตรึม บ้านดงมัน จังหวัดสุรินทร์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สมพงษ์ กล้าแข็ง. (2556). *การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน โดยใช้ดนตรีพื้นบ้านกลองยาวประยุกต์: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านเสม็ดโคกตาล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 1*. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.
- สรวงสุตา สิงขรอาสน์. (2554). *กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมร: การบริหารจัดการเพื่อการสืบทอดศิลปะการแสดงพื้นบ้านในเขตอีสานใต้*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สำนักงานจังหวัดบุรีรัมย์. (2557). *แผนพัฒนาจังหวัด 4 ปี (ปี 2557-2560) จังหวัดบุรีรัมย์*.
บุรีรัมย์: สำนักงานฯ กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด.
- สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. (2561). *นิทรรศการวิถีชีวิตชาติพันธุ์เขมร*. สืบค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2560, จาก <http://cul.bru.ac.th>.
- อำเภอประโคนชัย. (2561). *การปกครองส่วนภูมิภาค*. สืบค้นเมื่อ 12 มกราคม 2561, จาก www.wikiwand.com/th.

อิสริย์ ฉายแพ้ว. (2554). *การพัฒนาบุคลากรเรื่องดนตรีพื้นบ้าน: พิณ วิทยาลัยนาฏศิลป์
กาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. การศึกษาค้นคว้าอิสระการศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.*